

Oportunidades, desafíos e intereses de Arxentina na OBOR

Eduardo Daniel Oviedo

Introdución

A Franxa e a Ruta (OBOR)⁽¹⁾ é unha iniciativa chinesa de conectividade euroasiática enunciada en 2013 polo presidente Xi Jinping. Comprende a Franxa Económica da Ruta da Seda, proposta ese ano no seu discurso en Kazaxistán; e a Ruta Marítima da Seda do século XXI, suxerida en Indonesia ao mes seguinte. A Franxa, como vía de comunicación terrestre, une a China con Europa a través de Asia central e occidental; e tamén conecta a China co sueste asiático, o sur de Asia e o océano Índico.⁽²⁾ A Ruta, como vía marítima, parte dos portos de seis provincias costeiras de China (Jiangsu, Zhejiang, Fujian, Guangdong, Hainan e Shandong) en dúas direccións: 1) cara Europa a través do océano Índico, o mar Vermello ata chegar ao Mediterráneo; e 2) cara o Pacífico sur a través do Mar da China Meridional e o Mar da China Oriental.⁽³⁾ En 2015, a iniciativa expandiu o seu ámbito xeográfico ata Oceanía. En 2017 sumou a América Latina e o Caribe (ALC) cando o presidente Xi considerou á rexión como “extensión natural da Ruta Marítima da Seda do século XXI”⁽⁴⁾. Como consecuencia, esta iniciativa rexional pasou a ser global, afectando a todos os países do orbe.

En maio dese mesmo ano, o goberno chinés organizou o *Foro de Cooperación Internacional da Franxa e a Ruta*. Mauricio Macri e Michele Bachelet foron os únicos presidentes latinoamericanos que participaron no evento. A partir de entón, a diplomacia chinesa perseguíu o obxectivo de subscribir acordos bilaterais sobre a OBOR cos países da rexión. Ata decembro de 2018, o goberno chinés asinou memorandos de entendemento con Antiga e Barbuda, Bolivia, Chile, Costa Rica, Ecuador, Granada, Güiana, Panamá, Trindade e Tobago, Venezuela e Uruguai. Durante a viaxe de Xi Jinping a catro países de Iberoamérica, a delegación chinesa asinou acordos sobre OBOR con Panamá e Portugal,

(1) A tradución ao chinés da denominación Ruta da Seda é sichouzhilu (丝绸之路). A Franxa e a Ruta en chinés se expresa yidai, yilu (一带一路), comunmente coñecida polas siglas en inglés OBOR (One Belt, One Road) ou BRI (Belt and Road Initiative). A tradución precisa do chinés ao español é "Unha Franxa, Unha Ruta" (UFUR), aínda que os tradutores oficiais chineses optaron pola denominación "a Franxa e a Ruta". Este é acrónimo da denominación completa en chinés 丝绸之路经济带和21世纪海上丝绸之路, traducido como Franxa Económica da Ruta da Seda e Ruta Marítima da Seda do século XXI.

(2) 中华人民共和国国家发展改革委、外交部和商务部, 推动共建丝绸之路经济带和21世纪海上丝绸之路的愿景与行动, 北京2015年. Comisión Nacional de Reforma e Desenvolvemento, Ministerio de Relacións Exteriores e Ministerio de Comercio da República Popular China, *Perspectivas y acciones sobre la construcción conjunta del cinturón económico de la Ruta de la Seda y la Ruta Marítima de la Seda del siglo XXI*, Beijing, 2015.

(3) Idem.

(4) 习近平同阿根廷总统马克里举行会谈。两国元首一致同意推动中阿全面战略伙伴关系得到更大发展, 北京2017年5月17日. Xi Jinping conversou co presidente arxentino Macri. Os xefes de Estado dos dous países acordaron unanimemente promover un maior desenvolvemento da asociación estratéxica integral entre China e Arxentina, Beijing, 17 de maio de 2017. Dispoñible en: http://www.fmprc.gov.cn/web/gjhdq_676201/gj_676203/nmz_680924/1206_680926/xgxw_680932/t1462761.shtml

pero non con Arxentina e España. No caso de Arxentina, o artigo noveno da Declaración Conxunta emitida durante a visita de Estado do presidente chinés destaca que “...a *Aso-ciación Estratéxica Integral entre ambos países é extensible á relación coa Iniciativa da Franxa e a Ruta e coincidiron en promover accións conxuntas para a cooperación de empresas de ambos países en mercados de terceiros Estados en proxectos relacionados.*”⁽⁵⁾

Estas disímiles aproximacións cara a OBOR invitan a reflexionar sobre cales son as oportunidades, desafíos e intereses da iniciativa chinesa para estes países. Ao pensar estes eixes de investigación, xorden interrogantes sobre que é a OBOR, cales son as súas características e por que expande o seu ámbito cara América Latina. Respondidas estas preguntas, corresponde analizar as vantaxes, obstáculos e intereses concretos de Arxentina no marco desta iniciativa.

A diferenza da idea xeral que existe entre os académicos chineses sobre a “*déca-da dourada*”⁽⁶⁾ do crecemento económico de ALC, Arxentina desaproveitou a relación coa China. Os datos do Instituto Nacional de Estadísticas e Censos (INDEC) permiten aseverar a existencia dunha “*década perdida*” no comercio coa China (2008-2017), con dependencia das súas finanzas no período 2014-2016 e inicio de débeda externa con un país que historicamente nunca fora o seu acreedor.⁽⁷⁾ Nesta situación adversa para Arxentina que impón os intercambios económicos bilaterais, a decisión do goberno chinés de estender a OBOR cara ALC constitúe unha oportunidade para re-encarreirar o vínculo bilateral, con miras a reverter a desfavorable situación e cooperar con maior equidade, menos asimetrías e suprimir os factores adversos á complementariedade comercial entre os dous países. Sen embargo, desenvolver infraestruturas e conectividade como pretende a OBOR non necesariamente soluciona os problemas estruturais existentes na relación. Pola contra, poden acrecentar as desigualdades económicas, os desequilibrios do intercambio centro-periférico, a asimetría Norte-Sur e a dependencia do capital chinés.

Para alcanzar o obxectivo de explicar as oportunidades, desafíos e intereses de Arxentina na OBOR, este artigo se divide en catro seccións. A primeira presenta a OBOR como unha iniciativa e estratexia *xeopolinómica* da China. A segunda introduce as súas características principais. A terceira, cotexa a afirmación de ALC como “*extensión natural*” da Ruta Marítima da Seda do século XXI coa historia, a xeografía e o dereito internacional. A cuarta, explora as oportunidades, desafíos e intereses de Arxentina na OBOR. Por último, a conclusión sintetiza a actual relación entre Arxentina e a iniciativa chinesa.

(5) Declaración Conxunta entre a República Popular China e a República Arxentina, Buenos Aires, 2 de decembro de 2018. Dispoñible en: <https://www.cancilleria.gob.ar/es/actualidad/noticias/declaracion-conjunta-entre-la-republica-popular-china-y-la-republica-argentina>

(6) 沈安, 新形势下深化中拉合作关系的必要性、路径选择和挑战, 拉丁美洲研究, 第39卷, 第6期, 北京, 2017年12月, 第23页。SHEN An, "Necesidad, selección de caminos y desafíos de profundizar las relaciones cooperativas sino-latinoamericanas bajo la nueva situación", *Estudios Latinoamericanos*, Vol. 39, No. 6, Beijing, decembro de 2017, p. 23.

(7) Eduardo Daniel Oviedo, "Chinese Capital and Argentine Political Alternation: From Dependence to Autonomy?" In *Chinese Political Science Review*, Springer, September 2018, Volume 3, Issue 3, pp 270–296.

1. A OBOR como iniciativa estratéxica global da China

O debate central xira en torno a saber se a OBOR é unha iniciativa ou unha estratexia, tal como se preguntou Nivedita Das Kundu.⁽⁸⁾ Esta investigadora considera que o goberno chinés defínea como iniciativa e non como plan ou estratexia.⁽⁹⁾ En contraste, Yang Minghong entende que se trata dunha visión estratéxica, pero difire segundo o plano desde o cal se perciba: externamente, “*non é unha entidade ou mecanismo senón unha visión ou iniciativa focalizada na cooperación e o desenvolvemento;*”⁽¹⁰⁾ internamente, “*é unha nova estratexia que China adopta para seguir promovendo a apertura*”⁽¹¹⁾. Tal é así que a Enciclopedia Baidu defínea como a “*estratexia nacional de nivel máximo*” (国家级顶层战略).⁽¹²⁾ É claro, pois, que a OBOR representa ao mesmo tempo unha iniciativa e unha estratexia.

A OBOR é unha das catro principais iniciativas político-económicas vixentes no el mundo. As tres restantes son o Acordo Transpacífico de Cooperación Económica (TPP), a Asociación Transatlántica para o Comercio e o Investimento (TTIP) e o Corredor de Crecemento Asia-África (AAGC). A primeira, liderada pola China; a segunda polos Estados Unidos (ata xaneiro de 2017); a terceira polos Estados Unidos e a Unión Europea; e a cuarta por Xapón e a India.

A OBOR xurdiu como unha reacción ao TPP. Este último comezou a súa negociación en 2002 e, baixo o liderado do presidente Barack Obama, doce países firmaron o acordo en 2016.⁽¹³⁾ Trátase dun tratado de libre comercio que crea unha alianza comercial dirixida a equilibrar o puxante e constante avance económico da China. Trala retirada dos Estados Unidos en xaneiro de 2017, o TPP quedou ferido de morte. Os once países restantes continuaron negociando o agora denominado TPP-11, cuxa entrada en vigor comezou o 8 de marzo de 2018. Trala saída dos Estados Unidos, o ministro de Comercio e Investimentos de Australia, Steven Ciobo, invitou a China a participar no TPP, pero a súa chancelería evitou dar unha negativa rotunda e en linguaxe diplomática limitouse a describir como China percibe o libre

(8) NIVEDITA DAS KUNDU, “One Belt, One Road, Unfolding Challenges and Opportunities for India-China Cooperation”. En Bal Kishan Sharma y Nivedita Das Kundu (editores), *China's One Belt One Road: Initiative, Challenges and Prospects*, Vij Books India Pvt Ltd, Delhi, 2016.

(9) Idem.

(10) YANG MINGHONG, “Understanding the One Belt One Road Initiative: China's Perspective”. En Bal Kishan Sharma y Nivedita Das Kundu (editores), ob. cit., 2016.

(11) Idem.

(12) 百度百科, 一带一路。Enciclopedia Baidu, Yidai, yilu.
Dispoñible en: <https://baike.baidu.com/item/一带一路/13132427>

(13) Os doce países firmantes son: Australia, Brunei, Canadá, Chile, Estados Unidos, Xapón, Malaisia, Nova Zelandia, México, Perú, Singapur, Vietnam.

comercio rexional,⁽¹⁴⁾ deixando inferir que as características do TPP non son as que China desexa para fortalecer a integración na Conca do Pacífico. Simultaneamente, o goberno de Donald Trump conxelou o proceso de negociación coa Unión Europea sobre o TTIP. Como consecuencia, a OBOR saíu fortalecida, expandíndose ata Oceanía e ALC como “extensións naturais”. Pola súa banda, o AAGC xurde da Declaración Conxunta emitida polos primeiros ministros Narendra Modi e Shinzo Abe, en novembro de 2016, e ten como obxectivo establecer un corredor de cooperación económica entre África e Asia.⁽¹⁵⁾

Para entender a OBOR cómpre partir da perspectiva estratéxica da China, relacionada coa súa diplomacia de longo prazo,⁽¹⁶⁾ os inxentes beneficios que este país extrae da orde internacional vixente e o seu desexo de transformalo cara o futuro.⁽¹⁷⁾ Sun Zi, o máis antigo dos realistas chineses, dicía: “loitar e vencer en todas as batallas non é a excelencia suprema, a excelencia suprema consiste en vencer ao inimigo sen loitar”⁽¹⁸⁾ (不战而屈人之兵善之善者也). Un exemplo claro deste dogma chinés foi posto en práctica polos Estados Unidos, país que, sen recorrer á forza militar, logrou desintegrar politicamente a Unión Soviética e mudar a orde mundial. Na China, a extinción xurídica da Unión Soviética non é vista como referencia do aconsellado por Sun Zi, pero é o mellor exemplo ao que aspira a diplomacia chinesa para executar a súa visión de longo prazo no plano internacional, coa diferenza que, na conflictividade sino-estadounidense, os Estados Unidos cumprirían o rol da outrora Unión Soviética. Nesta puxa pola hexemonía mundial, o goberno chinés planea as súas estratexias (como a OBOR) e tácticas (negociación bilateral) tras avaliar a situación internacional e unha estimación estrita da súa forza. É dicir, o goberno chinés define o seu interese nacional, ao igual que outros estados, a partir das variables intermísticas do seu poder político.

Coa OBOR, o goberno tamén descomprime a presión das compañías chinesas ante a moderación da velocidade do crecemento da súa economía, desviándoas a maximizar beneficios no exterior. Así reorienta as demandas dirixidas ao sistema político cara ultramar para fortalecer a competitividade e expansión das súas empresas e, simultaneamente, aportar ao

(14) "China sempre defendeu o establecemento dun acordo de libre comercio rexional aberto, transparente e mutuamente beneficioso, e propón que todas as partes determinen conxuntamente as regras comerciais a través de consultas equitativas para reflectir o espírito de "ganar-ganar", conducente a salvagardar os intereses comúns de todas as partes. Estamos dispostos a unirmos con todas as partes para, sobre a base de ter plenamente en conta a diversidade e as diferenzas no desenvolvemento económico na rexión, continuar o noso compromiso de promover o proceso de integración económica na rexión de Asia Pacífico, e avanzar na construción dunha zona de libre comercio na rexión de Asia e o Pacífico e as negociacións do Acordo de Asociación Económica Integral Rexional baseada nos principios de apertura, inclusión e transparencia, por inxectar un novo impulso no desenvolvemento económico da rexión de Asia e o Pacífico e a economía global." 中华人民共和国外交部, 2018年1月29日外交部发言人华春莹主持例行记者会. Ministerio de Relacións Exteriores da República Popular China, Conferencia de prensa ordinaria da portavoz do Ministerio de Relacións Exteriores Hua Chunying, 29 de xaneiro de 2018. Dispoñible en: http://www.fmprc.gov.cn/web/fyrbt_673021/t1529866.shtml

(15) AFRICAN DEVELOPMENT BANK MEETING, *Asia, Africa Growth Corridor. Partnership for Sustainable and Innovative Development*, Ahmedabad, India, 22-26 May 2017, p. 1.

(16) OVIEDO, Eduardo Daniel, *China en Expansión. La política exterior desde la normalización chino-soviética hasta la adhesión de China a la OMC (1989-2001)*, EDUCC, Córdoba, 2005, p. 39.

(17) OVIEDO, Eduardo Daniel, "América latina: entre la hegemonía estadounidense y la influencia china, en FLACSO-ISA Joint International Conference", Buenos Aires, xullo 2014, ps. 9 y ss. Dispoñible en <http://web.isanet.org/Web/Conferences/FLACSO-ISA%20BuenosAires%202014/Archive/19a9b824-087d-4788-a429-ala572d6846a.pdf>

(18) SUN TZU, *El arte de la Guerra*, Longseller, Cap. III, Comprometer al mundo, Buenos Aires, 2003, p. 37.

crecemento mundial con préstamos para proxectos de infraestrutura nos cinco continentes, outorgados polo Fondo da Ruta da Seda, o Banco Asiático de Infraestrutura e Inversión e outras institucións crediticias. Tamén significa exportar excedentes de capitais que non atopan cabida no saturado mercado chinés, debido ao alto nivel de produtividade e competencia. Así, coa OBOR, o goberno chinés provee unha iniciativa para fortalecer a internacionalización comercial e financeira da China: dous dos catro instrumentos de construción hexemónica dun país na economía política mundial.⁽¹⁹⁾

Como iniciativa xeopolítica ten eixe en Asia e, para Li Shuyun, “Asia é o centro da política mundial...”.⁽²⁰⁾ E agrega: “Como país asiático, a China debería considerar os asuntos asiáticos como o centro de toda a súa política exterior.”⁽²¹⁾ Ademais, se orienta cara o oeste da China, zona debilitada pola presenza de minorías que resisten a dominación *han*. Por exemplo, Chen Gong considera usar o Plan Marshall chinés como ferramenta estratéxica para facer un bo traballo na construción dunha nova Ruta da Seda, estabilizar Xinjiang e desenvolver Asia Central, que é o eixe central da OBOR.⁽²²⁾ Este autor non escatima en invertir parte dos máis de tres billóns de dólares que a China ten como reservas internacionais para desenvolver esta iniciativa.⁽²³⁾ Ao mesmo tempo, a OBOR atópase en dirección oposta ao leste asiático, rexión onde o seu principal oponente -os Estados Unidos- contén a China con presenza de bases militares e unha serie de alianzas formais e informais que manteñen a estrutura de poder conformada durante a Guerra Fría.

A OBOR é unha iniciativa xeopolinómica, é dicir, abarca a xeografía, a política e a economía. Orixinalmente de alcance rexional, pasou a ser global ao incorporar a países latinoamericanos como “extensión natural” do proxecto. Tal foi o avance da iniciativa chinesa que se transformou en parte da puxa mundial entre Estados Unidos e a China; mentres que a India e Xapón propuxeron o AAGC tres anos despois da OBOR e como medio diplomático para contela. Cabe destacar que, na disputa económica do G-2, a *Xiplomacia* aparece como aberta, inclusiva e intervencionista, mentres a administración Trump propón unha estratexia de contracción, excluínte e selectivo proteccionismo dos Estados Unidos. O repregue da superpotencia busca re-modernizar a súa economía, deixando espazos internacionais baleiros para o avance da diplomacia chinesa. En comparación con outras experiencias asiáticas, a OBOR difire da Esfera de Co-prosperidade da Gran Asia Oriental formulada por Xapón durante a Segunda Guerra Mundial, xa que esta potencia recorreu á expansión militar en Asia e o Pacífico para conformar a súa zona de domi-

(19) Susan Strange describe catro estruturas que interactúan no sistema internacional: o control sobre a seguridade, a produción, o crédito e o control sobre o coñecemento, as crenzas e as ideas. En Susan Strange, *State and Markets*. London: Bloomsbury, 2015. En termos máis específicos que as estruturas de Strange, Keohane considera que os poderes hexemónicos deben ter control sobre as materias primas, control sobre as fontes de capital, control sobre os mercados e vantaxes competitivas na produción de bens de alto valor agregado Robert Keohane, *Después de la Hegemonía: Cooperación y discordia en la Economía Política Mundial*, Grupo Editor Latinoamericano, Buenos Aires, 1988, p. 63.

(20) 李淑云等编著, 中国亚洲战略探研, 辽宁大学出版社, 沈阳2007年, 第189页. Li Shuyun e outros, *Investigación exploratoria de la Estrategia de China en Asia*, Editorial de la Universidad de Shenyang, 2007, p. 189.

(21) *Idem*.

(22) 陈功, 一带一路“重点应在”新丝绸之路, 新京报, 2015年1月27日. CHEN GONG, “La Franja y la Ruta debería centrarse en la nueva Ruta de la Seda”, *The Beijing News*, 27 de xaneiro de 2015. Disponible en: http://epaper.bjnews.com.cn/html/2015-01/27/content_559447.htm?div=-1

(23) *Idem*.

nación. A China, como potencia continental, arremete en dirección inversa cara unha área onde atopa a outras dúas grandes potencias, como son a India e Rusia (esta última proclive á OBOR). A diferenza de portugueses, holandeses e británicos que dominaron estas vías comerciais, son os chineses hoxe quen propoñen as mesmas rutas, pero en sentido contrario. É agora a China a que busca controlar estas rutas e desafia –e ao mesmo tempo usufrutúa– o control que exercen os Estados Unidos e outros países sobre as vías terrestres e marítimas de tráfico comercial.

2. Características principais da OBOR

O debate académico sobre as características da OBOR é amplo e controvertido. Aquí resulta de interese destacar as seguintes características:

2.1. Articula estratexias de desenvolvemento

O documento marco da OBOR titúlase “Perspectivas e accións sobre a construción conxunta do cinto económico da Ruta da Seda e a Ruta Marítima da Seda do século XXI”, publicado de forma conxunta en 2015 pola Comisión Nacional de Reforma e Desenvolvemento, e os ministerios de Relacións Exteriores e Comercio da China.⁽²⁴⁾ A versión en idioma chinés deste documento defínea como “un proxecto sistémico, que require promover activamente a mutua articulación das estratexias de desenvolvemento dos estados ao longo da Franxa e a Ruta adherindo aos principios de consulta, construción e beneficio conxuntos.”⁽²⁵⁾

A palabra clave do documento constitutivo é “articular” (对接), entendida polo profesor Cheng Dawei da seguinte maneira:

“A premisa de articular é que o outro país ten a súa propia estratexia de desenvolvemento e considera unha maior cooperación nos puntos de correspondencia estratéxicos existentes entre as dúas partes. Isto difíre das negociacións comerciais da OMC, pois na maioría das negociacións comerciais da OMC, os temas son novos, os países iniciadores presentan o asunto e despois de recibir respostas de cada país, comeza a negociación do novo asunto, sendo un proceso de elaboración de regras. A actual articulación é principalmente bilateral, é a coordinación das políticas exteriores baixo o respecto mutuo do marco político existente e a busca de oportunidades de cooperación. A articulación non é necesariamente o proceso de formular as regras. Pode ser só un tipo de cooperación e tamén pode conducir á formulación de regras.”⁽²⁶⁾

(24) *Idem*, cita 2.

(25) A versión en inglés foi traducida diferente da versión chinesa: “The Belt and Road Initiative is a systematic project, which should be jointly built through consultation to meet the interests of all, and efforts should be made to integrate the development strategies of the countries along the Belt and Road.” Ver: National Development and Reform Commission, Ministry of Foreign Affairs, and Ministry of Commerce of the People’s Republic of China, *Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21st-Century Maritime Silk Road*, Beijing, 2015. Dispoñible en: http://en.ndrc.gov.cn/newsrelease/201503/t20150330_669367.html

(26) 程大为: 如何理解“一带一路”倡议中的“对接”策略, 人民论坛, 2017年, 第17期, 第 85页。CHENG DAWEI, “Cómo entender la estrategia de ‘articulación’ en la iniciativa OBOR”, en *Foros Populares*, 2017 No. 17, p. 85.

É dicir, páttese da idea de que a China ten a súa propia estratexia de desenvolvemento e pretende artellala coas doutros países. Precisamente, a OBOR ven a cumprir este propósito.

Entre os dezaoito artigos do Comunicado Conxunto do Foro de 2017, varios deles poden ser orientados á cooperación con Arxentina. Por exemplo: 1) a OBOR expande a conectividade á esfera global coa apertura cara ALC e outras rexións (art. 5); 2) a Iniciativa para la Integración da Infraestrutura Rexional Suramericana (IIRSA) e outros marcos e iniciativas de cooperación internacional, rexional e nacional poden xerar oportunidades de cooperación para avanzar na interconexión e o desenvolvemento sostible (art. 6); 3) a posibilidade de cooperación bilateral, triangular, rexional, multilateral (art. 3) e sectorial (art. 9); 4) construír unha economía aberta, asegurar un comercio libre e inclusivo, e opoñerse a todas as formas de proteccionismo (art. 7); 5) promover a cooperación Norte-Sur, a cooperación Sur-Sur e a cooperación triangular (art. 8); 6) cooperar en base aos principios de consulta en igualdade de condicións; beneficio mutuo e ganancias conxuntas; harmonía e inclusión; operacións baseadas no mercado; equilibrio e sustentabilidade (art. 14).⁽²⁷⁾

2.2. China como emisor, o resto dos estados como receptores

A OBOR é unha iniciativa da China e, polo tanto, orientada á defensa do interese nacional chinés en primeiro lugar. Expresa o carácter activo e iniciador da súa diplomacia, con miras a asociar países á súa estratexia global, co atractivo de potenciais beneficios provenientes da articulación coa economía chinesa. Este binomio de actores activos e pasivos é semellante á clasificación da profesora Cheng Dawei, quen divide aos suxeitos de articulación da OBOR en iniciadores e aceptadores, ou exportadores e receptores de políticas⁽²⁸⁾. Non obstante, se ben a China é o iniciador ou promotor da proposta, non é o único estado promotor e realizador da mesma, pois require do beneplácito e esforzo dos países das áreas involucradas. Así, páttese da premisa de que a nova Ruta da Seda non é unha política imposta, tal como sucedeu na antigüidade, senón un instrumento de cooperación internacional laxo. Ao mesmo tempo, crea dous tipos de recibidores: os que desexen articular as súas estratexias de desenvolvemento coa da China; e aqueles estados refractarios da mesma. Por iso, os primeiros estarían asociados a unha Zona China ou Área do Yuan dentro do actual réxime económico internacional. Pero, ¿Que pasa con aqueles estados que non se adhíren á OBOR? ¿Que diferenzas existe entre uns e outros? ¿Cales son as consecuencias para aqueles que non participan?

2.3. Construción do bilateral ao multilateral

China constrúe a OBOR de maneira bilateral, a través de memorandos de entendemento ou outro tipo de acordos, con miras a conformar unha rede multilateral baseada en virtuais beneficios da articulación. A idea da bilateralidade é unha táctica para fortalecer a coordinación e articulación de estratexias e superar as dificultades provenientes da planifi-

(27) Comunicado Conxunto do Cumio de Mesa Redonda sobre o Foro de Cooperación Internacional de Belt and One Road (texto completo), Beijing, 15 de maio de 2017. “一带一路”国际合作高峰论坛圆桌峰会联合公报(全文), 北京2017年5月15日。

(28) En chinés: 「对接的主体存在倡导者和回应者, 或政策的输出者和接受者之分」。Ver: Cheng Dawei, *ob. cit.*, p. 85.

cación do desenvolvemento rexional, criterios de selección e métodos para proxectos prioritarios, normas técnicas, sistemas de avaliación de impacto ambiental e social, mecanismos de financiación e garantía, así como disputas territoriais e obstáculos para desenvolver as relacións bilaterais.⁽²⁹⁾

2.4. ¿Iniciativa de cooperación ou integración?

A OBOR preséntase como iniciativa de cooperación económica. Se ben existe un sen número de interpretacións sobre o concepto de cooperación, Schweitzer e Hummer moi cedo definírono como “a colaboración das unións cooperantes mantendo a súa estrutura, co fin de intensificar as relacións”.⁽³⁰⁾ Visto desde esta perspectiva, a OBOR enmárcase dentro da cooperación sen alcanzar nivel de integración, pois a integración está reservada “para aquelas institucións que teñen órganos comunitarios, onde emerxe a supranacionalidade.”⁽³¹⁾ Non obstante, a OBOR non se limita a ningunha das coñecidas clases de cooperación (zona de preferencia arancelaria, zona de libre comercio; unión aduaneira); menos ás de integración (mercado común; unión económica e integración económica total). En realidade, dentro destes niveis, estaría por debaixo das zonas de preferencias arancelarias, que é o primeiro estadio da cooperación. Aquí vale reiterar as palabras de Yang Minghong cando afirma que a OBOR “non é unha entidade ou mecanismo senón unha visión ou iniciativa focalizada na cooperación e o desenvolvemento.”⁽³²⁾ Se falamos de visión, entón a China busca expresar a súa posición de liderado mediante un entramado flexible e laxo de interrelación para articular as estratexias de desenvolvemento dos países no marco do actual sistema económico mundial.

2.5. Similitude coa Diplomacia do Dólar

Chen Gong afirma que a iniciativa é asimilable ao Plan Marshall. Pola contra, Yang Minghong observa catro diferenzas: respecto aos antecedentes e obxectivos; as connotacións estratéxicas; o modelo de cooperación e os mecanismos de implementación.⁽³³⁾ En efecto, en contraste co plan Marshall, a OBOR é unha iniciativa que incorpora a países con diferentes réximes políticos nunha orde internacional e contexto histórico disímiles. Tampouco reconstrúe economías nacionais derruídas por guerras, pois busca facilitar a conectividade con epicentro na China, creando maior influencia deste país na economía global.

É máis preciso comparar a OBOR coa Diplomacia do Dólar ca co Plan Marshall. En realidade, a OBOR debería ser coñecida como a Diplomacia do Yuan (ou Diplomacia do *Renminbi*), pois ten trazos semellantes á Diplomacia do Dólar. A súa diferenza radica en que, mentres a Diplomacia do Dólar primaba os investimentos privados estadounidenses, avalados

(29) 谢文泽, “一带一路”视角的中国-南美铁路合作, 《太平洋学报》, 2016年第10期, 第50页。XIE WENZE, “The China-South America Railway Cooperation from the Perspective of ‘One Belt, One Road’”, *Pacific Journal*, Vol. 24, no. 10, 2016, p. 50.

(30) SCHWEITZER, Michael e HUMMER, Walder, “Derecho Europeo”, p. 5, citado en Eduardo A. Monsanto, “Derecho internacional y derecho de la integración (a propósito del derecho comunitario)”, en *Ponencias*, Año II, N° 5, Rosario, 1996, p. 7.

(31) Idem.

(32) YANG MINGHONG, “Understanding the One Belt One Road Initiative: China’s Perspective”. En Bal Kishan Sharma y Nivedita Das Kundu (editores), ob. cit., 2016.

(33) Idem.

polo seu goberno, os préstamos e investimentos de bancos e empresas estatais chinesas son prioridade na Diplomacia do Yuan, creando débedas soberanas a través de acordos inter-gobernamentais que son celosamente custodiados polas embaixadas chinesas nos estados debedores.

3. América Latina é a “extensión natural” da Ruta da Seda?

Esta expresión xera controversia académica. A incorporación de ALC á iniciativa é de recente data e aínda as páxinas web chinesas alusivas á OBOR non actualizaron os mapas e manteñen os orixinarios, referidos a Europa, Asia, África e Oceanía.

O problema é que dificilmente atoparán un mapa desas características. ALC como “extensión natural” da OBOR implica expandir a iniciativa cara o continente americano. Pero, en estrito sentido, a denominada Ruta Marítima da Seda do século XXI, antigamente coñecida como Ruta das Especies, unía os portos de China cos de Asia, a costa este de África e o Mediterráneo. Alí finalizaba a ruta, sen conectar a China con América.

O tratado de Tordesillas de 1494 delimitou as esferas de influencia de España e Portugal no mundo, quedando España en poder da ruta directa desde ALC cara as Especies a través do Pacífico. En 1521, Fernando de Magallanes descubriu unha nova ruta de navegación cara as illas das Especies (hoxe arquipélago das Molucas) polos estreitos do sur de América, destruíndo o monopolio portugués de navegación. Por iso, os contactos da China con Asia, África e Europa a través da Ruta da Seda e a Ruta das Especies eran diferentes aos vínculos marítimos entre China e ALC. Estes últimos creceron coa expansión colonial española dos séculos XVI e XVII. Tratábase de travesías indirectas, realizada en dous tramos: entre a China e as Filipinas, por un lado, e o empalme co segundo tramo, realizado polo Galeón de Manila desde 1565 ata 1815 entre Manila e Acapulco a través do océano Pacífico. É dicir, polo monopolio portugués sobre a Ruta das Especies, os barcos debían navegar a través do extremo sur de África e non existiu “extensión natural” da Ruta Marítima da Seda cara América, senón rumbo ás metrópoles europeas. A conexión comercial entre a China e América, implicaba outra ruta de navegación a través de Filipinas, entón controlada por España, de xeito que as travesías do Galeón de Manila constituían viaxes de cabotaxe entre dous portos coloniais españois. Esta conexión marítima indirecta transformouse en directa tralas Guerras do Opio (1839-1860), cando o tráfico de *coolies* entre China e América, emprendido por portugueses e ingleses, acabou co monopolio dos españois sobre o comercio exterior dos países latinoamericanos de fala hispana.

O impacto do Galeón de Manila foi importante en México, o sur de Estados Unidos, América Central e a costa Pacífica de América do Sur, particularmente en Perú e Chile. Sen embargo, a liña de navegación proveniente do Pacífico exerceu menor influencia nos países atlánticos que actualmente conforman o Mercado Común do Sur (MERCOSUR), con exclusión de Brasil, país que mantivo conexión directa con Macau a través de barcos portugueses que chegaban ás costas de San Salvador de Baía trala ruptura do monopolio comercial coa metrópole.

Arxentina recibiu escasa e indirecta influencia do Galeón de Manila. Cando en México, Cuba, Perú e outros países latinoamericanos vivían miles de chineses, o Segundo

Censo Nacional de 1895 rexistraba só 28 residentes.⁽³⁴⁾ Esta cifra aumentou a 462 chineses no Terceiro Censo Nacional de 1914⁽³⁵⁾. Estímase que estes inmigrantes arribaron desde Perú e Chile, mentres que cara 1930 infórmase que a porcelana *Jingdezhen* e outros produtos tradicionais de orixe chinesa comezaron a aparecer en Buenos Aires.⁽³⁶⁾ A vinculación estratéxica con Xapón durante a primeira metade do século XX e a promoción da inmigración europea, estipulada como cláusula na Constitución Nacional de 1853, limitaron o tráfico comercial e a afluencia de inmigrantes chineses.

Estes datos históricos refutan a idea de América Latina como “extensión natural” da nova Ruta Marítima da Seda do século XXI. Trátase dun eslogan que explica o xiro na diplomacia chinesa, iniciado en 2015 cando o presidente Xi Jinping declarou que a OBOR incorporaba unha liña sur que incluía a Oceanía como “extensión natural”.⁽³⁷⁾ Por entón, China rivalizaba co TPP e, dous anos despois, aproveitará o seu debilitamento para sumar estados á súa iniciativa. En efecto, despois de que Donald Trump firmara o memorando presidencial polo que os Estados Unidos se retiraba do TPP, a diplomacia chinesa aproveitou os espazos xeoeconómicos deixados pola contracción internacional da superpotencia para fortalecer e transformar a OBOR, orixinarialmente rexional, nunha iniciativa de alcance global, con intención de vincular a unha área xeográfica tan afastada da China como é ALC e desafiar a superpotencia no seu “patio traseiro”.

Foi durante a reunión co presidente Macri en Beijing que Xi Jinping enunciou que América Latina é unha «extensión natural» da Ruta Marítima da Seda do século XXI.⁽³⁸⁾ As palabras do presidente despois foron desagregadas polo chanceler Wang Yi, ao resumir o carácter inclusivo da iniciativa: “China non ten a intención de establecer un límite xeográfico claro para a OBOR e está aberto a todos os países e rexións de ideas afíns.”⁽³⁹⁾ E agregou: “Esta iniciativa non é un clube de membros, senón un círculo de amigos que participan abertamente”⁽⁴⁰⁾. De ambas declaracións derivan dúas preguntas para analizar: ¿de onde proven a idea de “extensión natural”? ¿e que entende China por “ideas afíns”?

A idea “extensión natural” (自然延伸) proven do ámbito diplomático. A chancelería chinesa utiliza esta mesma expresión para sustentar os seus reclamos soberanos no Mar de China Oriental, o Mar de China Meridional e as illas próximas á China continental baixo o principio de “extensión natural” da plataforma continental. Dito concepto é orixinario da xeografía, utilizado no Dereito Internacional Público e, particularmente, mencionado na Convención das Nacións Unidas sobre o Dereito do Mar.

(34) REPÚBLICA ARGENTINA, Segundo Censo Nacional, Tomo II, 10 de maio de 1895, Buenos Aires, 1898, p. XLIV.

(35) REPÚBLICA ARGENTINA, Tercer Censo Nacional, Tomo I, 1º de xuño de 1914, Buenos Aires, 1916, p. 206.

(36) CHEN SHUN YING, DEL RÍO Changjiang al del Plata, en Autores Varios, *China y América Latina: un mismo destino*, Beijing: China construye, 1984, p. 23.

(37) "Australia é ou non parte da Iniciativa da Franxa e a Ruta da China?", *Australian Financial News*, 25 de decembro de 2016. Dispoñible en: <http://afndaily.com/opinion/20.html>

(38) Idem cita 4.

(39) 中华人民共和国外交部, 王毅: “一带一路”向所有志同道合的国家和地区开放, 2017年4月18日. Accessible en: <http://www.fmprc.gov.cn/web/wjzbzd/t1454521.shtml>

(40) 央视网, “一带一路”倡议为何受到世界的欢迎, 北京2017年5月10日. CCTV, "Por que a iniciativa da Franxa e a Ruta é ben recibida polo mundo?", Beijing 10 de maio de 2017. Dispoñible en: <http://news.cctv.com/2017/05/10/ARTI1xPX6uTR8xGrPIOUTzJfB170510.shtml>

En cambio, “ideas afíns” é a tradución mais simple do refrán *zhitongdaohe* (志同道合) que, segundo o dicionario de refráns chineses publicado en Henan, literalmente significa “apreciar os mesmos ideais e seguir o mesmo camiño”⁽⁴¹⁾. É dicir, remite á idea de unificar ideais e intereses nunha idéntica ruta. Por iso, o ministro Wang invita a asociar a todos os países afíns e que estean de acordo co espírito da iniciativa chinesa.

4. Oportunidades e desafíos de Arxentina na OBOR

Ata o presente, Arxentina non participa de ningunha das catro iniciativas. Se ben Mauricio Macri -como presidente pro-tempore da UNASUR- asistiu ao Foro da OBOR en 2017, o seu goberno non subscribiu o memorando de entendemento que prevé a construción conxunta da OBOR e a articulación das estratexias de desenvolvemento. Á súa vez, a retirada dos Estados Unidos do TPP diminuíu o interese arxentino pola política de converxencia cara o Pacífico, curso de acción iniciado trala alternancia política de 2015. Por outra banda, a iniciativa de India e Xapón é de recente data e limitada á cooperación entre África e Asia. Distinto é o caso do TTIP que, de alcanzar un acordo final, pode afectar a Arxentina na medida en que o goberno do presidente Macri propulsa a firma do acordo MERCOSUR-Unión Europea.

A iniciativa OBOR xera oportunidades e desafíos aos países, sopesados polos seus gobernos para definir a adhesión ou a exclusión desta iniciativa. A OBOR abre oportunidades para Arxentina nos seguintes ámbitos:

a) Fortalecer a relación bilateral coa China. Os países de ALC desempeñan un rol importante no escenario internacional e as súas políticas autónomas son atractivas para China ao brindar apoio ao desenvolvemento global da iniciativa. A adhesión a OBOR tamén implicaría unha aproximación maior ao círculo de países con lazos intensos coa China e virtuais beneficios provenientes do crecemento chinés. Para países como Arxentina, a súa inclusión na OBOR significaría, ademais, definir un cambio respecto da súa relación cos Estados Unidos (ver infra punto “Implicacións xeopolíticas”).

b) Reorientación parcial de capitais. De seguir o plan orixinal, a OBOR concentraría investimentos e préstamos exclusivamente en desenvolver a infraestrutura e conectividade de Eurasia e África, marxinando a ALC desta iniciativa. Como resultado da “extensión natural” cara ALC, capitais orixinariamente pensados para executar proxectos euroasiáticos poderían ser reorientados cara obras en Arxentina ou terceiros estados.

c) Financiamento para proxectos de infraestrutura no marco da IIRSA. A cooperación entre IIRSA e OBOR abre expectativas favorables para financiar proxectos arxentinos ou rexionais con participación deste país. Cabe recordar que a IIRSA conta con dez eixes, dos cales Arxentina está conectada en cinco: Eixe Hidrovía Paraguai-Paraná; Eixe de Capricornio; Eixe MERCOSUR-Chile; Eixe Andino do Sur e Eixe do Sur. A proposta de cooperación bilateral, triangular ou rexional estipulada no artigo terceiro do comunicado do Foro da OBOR posibilitaría financiar proxectos nacionais e rexionais dos cales Arxentina participa,

(41) 湖北大学语言研究室, 汉语成语大词典, 河南人民出版社, 1982年, 第1530页。Oficina de Idiomas da Universidade de Hubei, *Diccionario de Refranes Chinos*, Editorial Popular de Henan, 1982, p. 1530.

a través do Fondo da Ruta da Seda, o Banco Asiático de Infraestrutura e Inversión, o Fondo de Cooperación China-América Latina e o Fondo de Inversión para a Capacidade Produtiva China-América Latina, entre outras institucións.

d) Financiamento alternativo para proxectos bilaterais. Cabe distinguir entre o financiamento provisto pola OBOR e o procedente do marco regulador bilateral. O Convenio Marco de Cooperación Económica e de Investimentos de 2014 estableceu que as adquisicións no marco de proxectos do sector público poderán ser adxudicadas de forma directa sempre que estean suxeitas ao financiamento concesional da China. Sen ser considerados compartimentos estancos, as partes poden utilizar o financiamento do Convenio Marco para proxectos bilaterais e deixar o financiamento da OBOR para aqueles que pasen polo marco da IIRSA. Non obstante, restricións orzamentarias establecidas polo goberno de Macri desde 2018 limitan o uso de préstamos externos para proxectos de infraestrutura.

e) Expansión e diversificación das exportacións. En función do número de países que a integran, a OBOR representa un dos principais mercados do mundo e ofrece un marco multilateral de cooperación para expandir exportacións e a súa diversificación en produtos e destinos, en particular cara China e outros mercados emerxentes. Segundo o artigo 7 do Comunicado Conxunto do Foro, os membros reafirmaron o compromiso compartido de construír unha economía aberta, asegurar o comercio libre e inclusivo, en oposición a todas as formas de proteccionismo.⁽⁴²⁾ Ademais, promoven un funcionamento universal, baseado en normas, aberto, non discriminatorio e equitativo sistema multilateral de comercio coa OMC no seu núcleo.⁽⁴³⁾ Este é un punto central de interese para a inserción arxentina, na medida en que pode contribuír á seguridade alimentaria dos países membros da OBOR.

f) Os chineses residentes na Arxentina como “ponte” cara a OBOR. Arxentina é un país de inmigrantes e a comunidade chinesa é cada vez máis importante en canto ao número de residentes. Segundo diversos académicos chineses, os residentes de orixe chinesa (*hualiao*) e os nacionalizados (*hualen*) cumpren a función de “ponte” entre China e o resto do mundo. Tendo en conta que Fujian é un dos eixes chineses da OBOR e que o 80 por cento dos estimados en 180 mil chineses que viven en Arxentina proveñen desa provincia,⁽⁴⁴⁾ estes inmigrantes deberían cumprir un rol importante como actores indirectos e nexos entre Arxentina e a OBOR.

Agora ben, non todo é oportunidade na OBOR. Tamén existen desafíos políticos e económicos que obstrúen o vínculo. Cabe sinalar os seguintes:

a) Implicacións xeopolíticas. A adhesión formal á OBOR implica aliñar o país coa iniciativa chinesa en desmedro de outras ou de ningunha. A adxudicación de proxectos financiados pola OBOR desafia ás empresas e capitais estadounidenses e europeos en Arxentina. Esta iniciativa, xunto á Estación de Espazo Profundo na provincia do Neuquén, o desenvol-

(42) “一带一路”国际合作高峰论坛圆桌峰会联合公报 (全文), 北京2017年5月15日。 Comunicado Conxunto do Cumio da Mesa Redonda sobre o Foro de Cooperación Internacional da Franxa e a Ruta (texto completo), Beijing, 15 de maio de 2017.

(43) Idem.

(44) OVIEDO, Eduardo Daniel, “Introducción a la migración china en Argentina”. En *Jsapiens*, Año I, Nº 1, Seminario Rabínico Latinoamericano Marshall T. Mayer, Buenos Aires, 2017, p. 25.

vemento da cooperación nuclear e a crecente influencia económica de China son vistos por Washington como contrarios aos seus intereses nese país. Como se expresou, estes intereses en pugna son parte da puxa hexemónica entre potencias que buscan “vencer ao inimigo sen loitar”. De cara a esta batalla, o sistema internacional obriga aos países a tomar posición fronte a iniciativas competitivas entre si. Na práctica, a diferenza de varios estados latinoamericanos, Arxentina non subscribiu o memorando de entendemento coa China sobre a construción conxunta da OBOR e a articulación das estratexias de desenvolvemento, a pesar que Mauricio Macri foi un dos presidentes da rexión que asistiu ao Foro da OBOR e realizou unha visita de Estado a China en maio de 2017, retribuída por Xi Jinping en decembro de 2018. Os intereses económicos arxentinos, no contexto da guerra aduaneira sino-estadounidense, pesan ao momento de definir a posición estratéxica do país. Por iso, a puxa hexemónica do G-2, dunha banda, e a dependencia arxentina do FMI de maneira principal e da China en forma secundaria, por outra, orientan a acción externa arxentina cara a busca dun inestable e sutil equilibrio capaz de desenvolver cursos de accións sen ferir as susceptibilidades de Donald Trump e Xi Jinping ao mesmo tempo.

b) Maior conectividade e problemas estruturais. O desenvolvemento de infraestructura e conectividade non necesariamente soluciona os problemas estruturais da relación bilateral coa China. Pola contra, pode acrecentar as desigualdades económicas, os desequilibrios do intercambio centro-periférico, a asimetría Norte-Sur e profundar a dependencia do capital chinés. Pola súa banda, China opera comercial e financeiramente nestes esquemas económicos, consolidados na última década.

c) Complementariedade económica e proteccionismo chinés. Se ben as estruturas económicas dos dous países son complementarias, o proteccionismo, as barreiras paraarancelarias e os subsidios chineses á agricultura obstaculizan o intercambio comercial equitativo. Estes factores desvían o comercio e diminúen a complementariedade. Como expresa un informe de FIEL: “a pesar de que moitos produtos principais que exporta a Arxentina ocupan un lugar nas importacións chinesas, en termos comparados, existen outros países cos que o intercambio se revela máis complementario.”⁽⁴⁵⁾ Se ben China predica a idea de libre comercio en diversos foros (incluído, a OBOR), o acceso a mercados de produtos exportados por Arxentina é limitado. A cadea produtiva da solla é un claro exemplo. China importa só porotos de solla e deixou de importar aceite, fariñas, pellets e biocombustibles a base de solla. Incluso, este país converteuse en exportador de fariña e aceite de solla.⁽⁴⁶⁾ Este caso amosa intereses contraditorios, limitada complementariedade e falta de articulación de estratexias.

d) Reverter a década perdida. Arxentina perdeu unha década comercial coa China. Outros países de América do Sur, como Brasil e Chile, tiveron amplos superávits comerciais e non precisaron de aportes financeiros externos para equilibrar as súas reservas internacionais.

(45) CRISTINI, M. y BERMÚDEZ, G., "La nueva China cambia el mundo", Documento de Trabajo N° 81, FIEL, Buenos Aires, 2004, p. 29. Tamén en Felipe de la Balze, "Entre los 'cuentos chinos' y la realidad. El surgimiento de China: un dilema central en la política exterior argentina", CARI, 2013, p. 3.

(46) Segundo o Departamento de Agricultura dos Estados Unidos (USDA), na campaña 2016/2017, China importou 93.5 millóns de toneladas de porotos de solla. Esas importacións servíronlle para satisfacer as súas necesidades internas e exportar 1.1 millóns de fariña de solla e 0.7 millóns de toneladas de aceite de solla. Nesa campaña, Arxentina só contribuíu con 7 millóns de toneladas de porotos de solla ao mundo.

Arxentina tivo déficits comerciais anuais, constantes e crecentes entre 2008 e 2017, transferindo en total US\$ 44.368 millóns a China.⁽⁴⁷⁾ Brasil obtiña US\$ 256.151 millóns⁽⁴⁸⁾ e Chile US\$ 48.840 millóns de saldos favorables no mesmo período⁽⁴⁹⁾. Mais de dúas terceiras partes dos US\$ 373.972 millóns de reservas internacionais do Banco Central de Brasil a decembro de 2017⁽⁵⁰⁾ corresponden a saldos comerciais favorables coa China; mentres que en Chile superan os US\$ 38.982 millóns de reservas a esa mesma data⁽⁵¹⁾. Por iso, mentres estes países dispoñían de divisas para afrontar a inestabilidade financeira mundial iniciada en 2008, Arxentina debeu recorrer a préstamos chineses para estabilizar a débil situación financeira desde 2014 e, tralas eleccións presidenciais de 2015, ao mercado de capitais e o FMI. É dicir, o comercio coa China xerou un ciclo desfavorable para Arxentina, cuxas consecuencias financeiras adversas, en parte, foron subsanadas co aporte de capitais chineses, o mercado de capitais e o FMI.

e) Crecente dependencia do capital chinés. A participación na OBOR pode acrecentar a dependencia cara o capital chinés. No contexto de illamento internacional, o goberno de Cristina Fernández de Kirchner profundou a cooperación financeira e en materia de investimentos coa China, en especial desde o establecemento de Relacións Estratéxicas Integrais en xullo de 2014. China, país que nunca fora acreedor de Arxentina, transformouse nun importante Estado prestamista de capitais ante as apremiantes necesidades financeiras do goberno arxentino. Así se iniciou a débeda externa coa China a través do *swap* de moeda de US\$ 10.375 millóns (incrementado pola administración Macri a US\$ 19.000 millóns) e préstamos inter-gobernamentais para realizar obras de infraestrutura ou compra de bens. Estas necesidades financeiras dos países en desenvolvemento como Arxentina coinciden coa construción do poder global chinés (onde a “*Go Out policy*” conxuga coa internacionalización do *renminbi*), ademais do illamento internacional de Arxentina mencionado *ut supra*. Por iso, de compartir proxectos no marco da OBOR, Arxentina profundaría a súa dependencia do capital chinés.

Conclusión

A OBOR é unha das catro principais iniciativas estratéxicas do mundo actual. Impulsada polo goberno chinés, comezou sendo rexional, afectando a Europa, África e Asia. Despois incorporou a Oceanía e ALC, perdendo a esencia histórica das rutas da Seda e das Especies, abarcando os cinco continentes e transformándose nunha iniciativa global. Con trazos similares á Diplomacia do Dólar, China busca articular a súa estratexia de desenvolvemento coa dos membros da OBOR, a través da diplomacia bilateral, para crear unha Área do Yuan laxa, flexible, aberta, sen clasificar en ningún dos tipos de cooperación e integración económicas.

(47) INDEC Informa, 2008-2017.

(48) MINISTÉRIO DA INDÚSTRIA, COMÉRCIO EXTERIOR E SERVIÇOS, "Estatísticas de Comércio Exterior, 2008-2017". Dispoñible en: <http://www.mdic.gov.br/index.php/comercio-exterior/estatisticas-de-comercio-exterior>

(49) PROCHILE, "Reporte Anual de Comercio Exterior de Chile, 2008-2017".

(50) BANCO CENTRAL DO BRASIL, "Quadro Sinóptico das Reservas Internacionais", 31 de decembro de 2017. Dispoñible en: <http://www.bcb.gov.br/pt-br/#!/n/RESERVA>

(51) BANCO CENTRAL DE CHILE, "Reservas Internacionales", decembro de 2017.

Historicamente, a ALC non foi unha “extensión natural” das tradicionais rutas da Seda e das Especias. Sen embargo, o proxecto chinés para modernizar e ampliar estas ancestrais rutas comerciais ofrece aos países latinoamericanos a oportunidade de acceder a inxentes recursos financeiros que a segunda potencia mundial pretende utilizar para acrecentar o seu poder global. A iniciativa da OBOR ten como eixe articulador o financiamento e a asistencia técnica para executar proxectos de infraestrutura. Aínda que a China consiga poñer en marcha todos os proxectos contemplados, persistirán as dúbidas sobre a súa capacidade para acoutar os riscos asociados coas asimetrías e outros desequilibrios estruturais inherentes ás relacións bilaterais. Pola contra, a súa posta en marcha, podería ter efectos en sentido inverso e incrementalos.

Das catro principais iniciativas existentes a nivel mundial, Arxentina se aproxima a OBOR, aínda que non asinou o acordo bilateral de adhesión. O seu potencial adhesión abre expectativas para o desenvolvemento do comercio e financiamento do país, se ben demanda prudencia sobre os virtuais resultados a alcanzar. A creación de infraestrutura deixa interrogantes sobre se Arxentina poderá revertir a década perdida de Arxentina no comercio coa China; a persistencia do modelo centro-periferia; as asimetrías comerciais; os baixos niveis de complementariedade; a concentración das exportacións en poucos produtos; e a dependencia financeira. Por iso, a creación de infraestrutura é loable para aproximar a rexión de América do Sur a Asia a través da IIRSA, pero pode profundar o modelo de relacións e acrecentar os seus efectos non desexados. Por iso, requírese prestar atención a como revertir a situación comercial e financeira desfavorables ao tempo de desenvolver a infraestrutura rexional.

China buscar articular estratexias de desenvolvemento con outros países na OBOR para liderar unha área de cooperación ou Zona do Yuan, a cal entra en pugna con outras grandes potencias e iniciativas, demandando ao resto dos países definir a súa posición fronte á iniciativa. Aquí reside o eixe central da discusión, na medida en que a pertenza á OBOR pode debilitar os vínculos con outras nacións ou iniciativas. Para unha Arxentina financeiramente dependente do FMI e os *swaps* de China, participar na OBOR é unha decisión relevante no contexto da conflictividade do G-2. Como se expresou *up supra*, a puxa hexemónica sino-estadounidense e a dependencia financeira arxentina orientan a acción externa do país en principio cara a busca dun sutil e inestable equilibrio, capaz de desenvolver cursos de accións sen ferir as susceptibilidades de Donald Trump e Xi Jinping ao mesmo tempo.

Eduardo Daniel Oviedo é Investigador do CONICET e Profesor Titular da Universidade Nacional de Rosario, Arxentina